

Renässansen i Europa - Två målningar; Nederländerna och Florens under 1400-talet

Följande två renässansmålningar presenteras här: *Porträtt av en dam* (ca 1460) av Rogier van der Weyden¹ och *Porträtt av en dam* (ca 1475-1480) av Piero del Pollaiuolo.²

Båda konstverk är kända renässansporträtt och bägge föreställer en ung dam från högvälboren klass. Porträtten är typiska för denna period av renässansen.

Porträtt av en dam - Rogier van der Weyden (Nederländerna)

Denna målning ses som en renässansmålning bland annat för att konstnären framhäver damen på ett realistiskt vis, betraktaren kan mycket väl tänka sig att kvinnan, som inte namngetts, faktiskt såg ut på detta sätt. Målningen visar huvud, övre delen av kroppen och hennes fingrar. På huvudet bär hon en fezliknande hatt och en ljus tunn slöja över sitt stramt tillbakakammade hår. Ansiktsdragen, öronen och halsen är nästan fotografiskt fångade. Med en koncentrerad blick ser hon snett neråt framför sig. Näsan, öronen och munnen är mycket fint avbildade och hennes ljusa hy, utan minsta fläck eller rynka, visar en ädel oskuldsfullhet. Den bleka hyn påminner om en skulpterad figur, samtidigt som ansiktsdragen i övrigt visar en väl fångad personlighet.

Damen bär en mörk kappa som är öppen i halsen och sluts samman av ett rött bälte i midjan. Framför bältets mässingsfärgade spänne ligger hennes smala, välmanikurerade fingrar, den ena handen över den andra. Hon har inga smycken eller juveler utom två tunna guldringar, en på var hand.

Textiliernas fall och textur är likaså verklighetstroget återgivna. Runt halsen har hon ett tunt flor genom vilken ett snöre syns. Kontrasten mellan den svarta kappan, den mörkblå bakgrunden och den ljusa slöjan är markant och effektiv genom att rama in kvinnans huvud, ansikte och hals. Kvinnan vänder blygt ner blicken, som sig bör hos en kvinna av fin börd - det visar kyskhets och god karaktär.³

¹ National Gallery of Art; länk, Honour & Fleming, s.

² Uffizi Gallery; länk, Simons, s. 79

³ Uffizi Gallery

Målningen förmedlar renässansidealet renhet, grace och kultivering, samtidigt som Rogier van der Weyden fångar en tankfull blick och ett uttryck som ger porträttet en air av realistiskt liv, vad vi skulle kunna kalla modernitet.

Porträtt av en dam - Piero del Pollaiuolo (Florens, Italien)

Denna målning föreställer också en ung dam utan vidare presentation. Hon framställs i profil med huvud, håruppsättning, ansikte vänt åt vänster från betraktarens håll, hals och överkropp - bröstorg. Kring det uppsatta blonda håret har hon ett band med glänsande pärlor som uppe på huvudet håller ett smycke av ädelstenar. Runt halsen har hon också ett pärlhalsband med en medaljong på bröstet. Hon är klädd i en blommönstrad blus och en blålila klänning. Den unga damen har rosiga kinder och ett litet leende på läpparna. Hon ser stillsamt och förtröstansfullt framför sig. Att porträttet är målat som en profilbild minskar chansen att som betraktare tolka en mer fullödig personlighet av damen. Simons menar att det bortvända ögat gör kvinnan på bilden mer tillgänglig att betrakta, en objektivisering av henne.⁴

Den porträtterade damen har en blåskiftande bakgrund som påminner om en himmel, vilket framhäver själva porträttet av damens huvud, ansikte, hals och skuldra. Liksom Simons skriver i sin artikel *Inramade kvinnor*, ger profilkompositionen en möjlighet för betraktaren att granska kvinnan i detalj, vilket också var meningen med dessa renässansporträtt av kvinnor i profil. De skulle representera sin ärevördiga familj, antingen som trolovad eller som hustru.⁵

Profilporträtt föreställande kvinnor målades i Italien omkring 1425 -50, och fungerade som en "stamtavla för familjen" snarare än ett porträtt av en individ. Detta då profilporträttet förenklar uttrycket och endast visar det yttre av personen (kvinnan).⁶

I fallet med Piero Pollaiolis porträtterade dam kan dock en välvillig betraktare läsa in ett skälmskt leende och den rosiga kinden som en ivrig sinnlighet. Den unga damen kanske tänker på en åtrådd eller älskad ung man..

⁴ Simons, s. 75

⁵ *ibid.*, s. 60

⁶ *ibid.*, s. 53 -54

van der Weydens målning visar en trovärdig person som går att föreställa sig i verkligheten. Det finns en chans att hon vänder upp blicken och vi får kontakt. Här finns renässansens strävan efter en balans mellan idealitet och realism, som Alberti beskriver som konstnärens viktigaste målsättning i *Della Pintura* (1435).⁷

Pallaiolis dam är mer av en förenklad gestaltning där det profilställda ansiktet inte väcker samma intresse, även om damen kan tänkas ha varit porträttlik.

Litteraturförteckning

National Gallery of Art, Washington DC

<https://www.nga.gov/collection/art-object-page.51.html>, hämtad 20/12 2024

Le Gallerie Degli Uffizi, Florens, Italien

<https://www.uffizi.it/en/artworks/portrait-of-a-lady-pollaiolo>, hämtad 20/12 2024

Honour, Hugh & John Fleming, *A World History of Art*, 4e utg., London, Laurence King, 1995

Palmer, Allison Lee, "Fifteenth-Century Renaissance Art in South, Central and Northern Italy 1400 -1500" i *The History of Art, A Global View*, red. Jean Robertson & Deborah Hutton, London, Thames & Hudson, 2022, s. 642 - 656

Simons, Patricia , "Inramade kvinnor" i *Konst, kön och blick - Feministiska bildanalyser från renässansen till postmodernismen*, red. Anna Lena Lindberg, Lund, Studentlitteratur, 1995, s. 54 - 87

⁷ Leon Battista Alberti citerad i Palmer, s. 649